OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
VERICY TRSTENJAK
przedstawiona w dniu 8 września 2009 r. [1]

Spis treści

I — Wprowadzenie . . . . . I - 11309

II — Ramy prawne . . . . . I - 11309

A — Prawo wspólnotowe . . . . . I - 11309

B — Prawo krajowe . . . . . I - 11310

III — Stan faktyczny i wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym . . . . . I - 11311

A — Stan faktyczny . . . . . I - 11311

B — Pierwszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i wyrok w sprawie O'Byrne . . . . . I - 11312

C — Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez House of Lords . . . . . I - 11313

IV — Postępowanie przed Trybunałem . . . . . I - 11314

V — Argumenty stron . . . . . I - 11314

VI — Ocena z punktu widzenia prawa . . . . . I - 11315

A — Pierwszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i wyrok w sprawie O'Byrne . . . . . I - 11316

1. Pierwsze pytanie prejudycjalne: Moment wprowadzenia produktu do obrotu I - 11316

2. Analiza odpowiedzi udzielonej przez Trybunał na pierwsze pytanie prejudycjalne . . . . . I - 11316

a) Wielopoziomowe pojęcie producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11317

b) Początek biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 w świetle funkcjonalnej wykładni pojęcia producenta . . . . I - 11319

1 — Język oryginału: niemiecki.

3. Drugie i trzecie pytania prejudycjalne: Włączenie producenta do toczącego się postępowania w drodze zmiany po stronie pozwanego . . . . . I - 11323

4. Analiza odpowiedzi udzielonej przez Trybunał na drugie i trzecie pytanie prejudycjalne . . . . . I - 11324

B — Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez House of Lords . . . . . I - 11325

1. Uwagi wprowadzające . . . . . I - 11325

2. Brak możliwości zmiany po stronie pozwanego na niekorzyść producenta po upływie terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 I - 11326

3. Analiza założeń, na których House of Lords oparł pytanie prejudycjalne i ich skutków dla stosowania dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11330

a) Termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 i zmiana po stronie pozwanego przed upływem tego terminu . . . . . I - 11330

i) Bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 w przypadku takim, jak w postępowaniu przed sądem krajowym . . . . . I - 11330

ii) Możliwość wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego na niekorzyść producenta przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11332

b) Skutki zakwalifikowania dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11333

i) Zakwalifikowanie dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11333

ii) Skutki zakwalifikowania dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa, względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374 . . . . . I - 11335

4. Podsumowanie . . . . . I - 11338

VII — Wnioski . . . . . I - 11338

I — Wprowadzenie

1. Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez House of Lords dotyczy wykładni art. 11 dyrektywy Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe [2]. Sąd odsyłający wnosi do Trybunału w szczególności o wyjaśnienie, czy i pod jakimi warunkami producent produktu może zostać w drodze wstąpienia w miejsce innego podmiotu włączony w charakterze pozwanego do postępowania, w którym poszkodowany dochodził swoich praw przysługujących mu na podstawie tej dyrektywy błędnie przeciwko dostawcy produktu, jeżeli postępowanie to zostało wszczęte przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374, natomiast wniosek o dokonanie zmiany po stronie pozwanego został złożony dopiero po upływie tego dziesięcioletniego terminu.

2. Tenże wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wyróżnia się tym, że to pytanie prejudycjalne — choćby i odmiennie sformułowane — zostało już przedłożone Trybunałowi przez High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, orzekający w pierwszej instancji w tej samej sprawie i wyrokiem wydanym w dniu 9 lutego 2006 r. w sprawie O'Byrne [3] Trybunał udzielił na nie odpowiedzi. Ponieważ jednak House of Lords, orzekający w tej samej sprawie w instancji odwoławczej, ma wątpliwości co do dokładnego znaczenia rozwiązania wskazanego przez Trybunał, przedłożył on to właśnie pytanie do ponownego rozpatrzenia przez Trybunał.

II — Ramy prawne

A — *Prawo wspólnotowe*

3. Zgodnie z art. 1 dyrektywy 85/374 „producent jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez wadę w jego produkcie".

4. Artykuł 3 dyrektywy 85/374 brzmi:

„1. »Producent« oznacza producenta produktu gotowego, producenta każdego surowca lub producenta części składowej i każdą osobę, która przedstawia się jako producent umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie.

[…]

2 — Dz.U. L 210, s. 29.
3 — Wyrok z dnia 9 lutego 2006 r. w sprawie C-127/04 O'Byrne, Zb.Orz. 2006, s. I-1313).

3. W przypadku gdy producenta produktu nie można zidentyfikować, każdy dostawca produktu będzie traktowany jak jego producent, chyba że poinformuje osobę poszkodowaną w rozsądnym terminie o tożsamości producenta lub osoby, która dostarczyła mu produkt. To samo stosuje się w przypadku produktu przywożonego, jeżeli brak na nim wskazania tożsamości importera, określonego w ust. 2, nawet jeżeli nazwa producenta jest wskazana".

5. Artykuł 11 dyrektywy 85/374 stanowi:

„Państwa członkowskie zagwarantują w swoim ustawodawstwie, że prawa przyznane osobie poszkodowanej zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy, wygasają po upływie 10 lat od daty wprowadzenia przez producenta do obrotu produktu, który spowodował szkodę, chyba że osoba poszkodowana wszczęła przed upływem tego terminu postępowanie przeciwko producentowi".

B — *Prawo krajowe*

6. Zjednoczone Królestwo transponowało dyrektywę w części I Consumer Protection Act 1987 (ustawy z 1987 r. w sprawie ochrony konsumentów), która weszła w życie w dniu 1 marca 1988 r.

7. Ponadto ustawa ta dodała do Limitation Act 1980 (ustawy z 1980 r. w sprawie prekluzji* [W kwestii rozbieżności terminologicznej pomiędzy prawem krajowym a dyrektywą, a zarazem niniejszą opinią, zob. wyjaśnienie zawarte w przypisie 13]) nowy art. 11 A, którego ust. 3 stanowi:

„Nie można wystąpić z powództwem [wytoczyć powództwa], do którego znajduje zastosowanie niniejszy artykuł, jeżeli od danej chwili upłynął okres 10 lat […]; niniejszy ustęp skutkuje wygaśnięciem prawa do wniesienia [wytoczenia] powództwa po upływie tego dziesięcioletniego okresu niezależnie od tego, czy prawo to w ogóle powstało oraz czy na podstawie niniejszej ustawy termin zaczął swój bieg".

8. Zgodnie z art. 35 Limitation Act 1980 zmiana po stronie pozwanego w ramach toczącego się postępowania po upływie terminu zawitego jest co do zasady zakazana. W drodze wyjątku przepisy prawa procesowego mogą jednak upoważnić sądy do wyrażenia zgody na takie wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego po upływie terminu zawitego.

9. Zasada 19.5(3)(a) Civile Procedure Rules (kodeksu postępowania cywilnego) reguluje taką możliwość wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego po upływie terminu zawitego w przypadku błędnego wytoczenia powództwa przeciwko niewłaściwej osobie. W ramach stosowania tego przepisu sądy krajowe dysponują szerokim zakresem uznania. Biorą one przy tym pod uwagę okoliczność, że pozwany traci zwalniający go z odpowiedzialności skutek upływu terminu

zawitego, tak że wniosek o dokonanie zmiany po stronie pozwanego może zostać uwzględniony — również w przypadku spełnienia wszystkich przesłanek dotyczących stanu faktycznego — jedynie wtedy, gdy przy uwzględnieniu okoliczności danego przypadku jest to sprawiedliwe.

III — Stan faktyczny i wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

A — *Stan faktyczny*

10. Druga strona postępowania w instancji odwoławczej w postępowaniu krajowym otrzymała jako dziecko w przychodni w Zjednoczonym Królestwie szczepionkę zawierającą substancję czynną HIB, której producentem była spółka prawa francuskiego Pasteur Mérieux Sérums et Vaccins S. A. Spółka ta zmieniła następnie nazwę na Aventis Pasteur SA (dalej zwana „APSA"). Dystrybucją szczepionki w Zjednoczonym Królestwie zajmowała się spółka angielska Merieux UK Limited, spółka zależna wobec APSA i całkowicie przez nią kontrolowana. W 1994 r. APSA utworzyła wraz ze spółką Merck Inc spółkę joint venture. Merieux UK Limited z kolei stała się spółką zależną wobec tej właśnie spółki joint venture, a następnie zmieniła nazwę na Aventis Pasteur MSD (dalej zwana „APMSD").

11. Szczepionka podana drugiej stronie postępowania w instancji odwoławczej należała do partii szczepionek HIB, którą APSA wysłała w dniu 18 września 1992 r. APMSD. W dniu 22 września 1992 r. APMSD odebrała tę przesyłkę i należycie opłaciła fakturę wystawioną przez APSA.

12. W momencie, którego nie da się ustalić, który jednak miał miejsce prawdopodobnie pod koniec września albo na początku października 1992 r., część wysyłki, obejmująca także szczepionkę zaaplikowaną drugiej stronie postępowania w instancji odwoławczej, została sprzedana przez APMSD Department of Health (ministerstwu zdrowia) i dostarczona przez APMSD do szpitala wyznaczonego przez to ministerstwo, który następnie dostarczył ją do przychodni, w której w dniu 3 listopada 1992 r. zaszczepiona została druga strona postępowania w instancji odwoławczej.

13. W czasie, który nastąpił po wykonaniu szczepienia, druga strona postępowania w instancji odwoławczej doznała ciężkiego uszkodzenia mózgu. Jej zdaniem owo uszkodzenie spowodowane było przez szczepionkę, która była wadliwa.

14. W dniu 2 listopada 2000 r. druga strona postępowania w instancji odwoławczej wszczęła postępowanie sądowe przeciwko APMSD. W piśmie zawierającym uzasadnienie powództwa z dnia 1 sierpnia 2001 r. twierdziła, iż szczepionka wyprodukowana przez APMSD była wadliwa. W odpowiedzi na pozew doręczony w dniu 29 listopada 2001 r. APMSD zwróciła uwagę, iż była ona jedynie dystrybutorem szczepionki zaaplikowanej drugiej stronie postępowania w instancji odwoławczej, a nie jej producentem. W dniu 17 kwietnia 2002 r. w odpowiedzi na stosowne żądanie złożenia wyjaś-

nień, APMSD wskazała, iż producentem była spółka Pasteur Merieux Serum et Vaccins S.A.

15. W dniu 16 października 2002 r. druga strona postępowania w instancji odwoławczej wszczęła kolejne postępowanie sądowe przeciwko APSA, w którym domagała się odszkodowania w oparciu o uzasadnienie, że APSA jest producentem szczepionki. W ramach drugiego postępowania APSA przyznała, że jest producentem szczepionki, zwróciła jednak uwagę na to, że skierowane przeciwko niej powództwo zostało wniesione po terminie. Twierdzi, że ponieważ produkt został wprowadzony do obrotu poprzez wysłanie go w dniu 18 września 1992 r. do APMSD, która otrzymała przesyłkę w dniu 22 września, w związku z tym dziesięcioletni termin przedawnienia, przewidziany w art. 11 A ust. 3 Limitation Act 1980 upłynął, jej zdaniem, najpóźniej w dniu 7 października 2002 r.

16. Oprócz wszczęcia tego nowego postępowania przeciwko APSA, w dniu 10 marca 2003 r. druga strona postępowania w instancji odwoławczej złożyła w pierwszym postępowaniu przeciwko APMSD wniosek o zastąpienie w charakterze strony pozwanej APMSD przez APSA. W uzasadnieniu wniosku podniosła ona, iż w momencie wnoszenia pierwszego pozwu w listopadzie 2000 r. błędnie sądziła ona, iż to APMSD jest producentem szczepionki. Sprzeciwiając się temu wnioskowi o dokonanie zmiany po stronie pozwanego APSA podniosła, że w zakresie, w jakim prawo krajowe dopuszcza tego rodzaju wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego po upływie dziesięcioletniego terminu, jest ono niezgodne z art. 11 dyrektywy 85/374. Druga strona postępowania w instancji odwoławczej kwestionuje to stanowisko.

B — *Pierwszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i wyrok w sprawie O'Byrne*

17. W tych okolicznościach High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division zawiesił toczące się przed nim pierwsze postępowanie i skierował do Trybunału trzy pytania prejudycjalne. High Court of Justice wniósł w szczególności o wyjaśnienie, kiedy, w przypadku takim, jak w postępowaniu krajowym, produkt uważany jest za wprowadzony do obrotu w rozumieniu art. 11 dyrektywy 85/374 (pierwsze pytanie prejudycjalne), czy postępowanie wszczęte błędnie przeciwko innemu przedsiębiorstwu aniżeli producent może zostać uznane za „postępowanie przeciwko producentowi" w rozumieniu art. 11 dyrektywy (drugie pytanie prejudycjalne), i czy w tej sytuacji art. 11 umożliwia wyrażenie przez sąd zgody na zmianę po stronie pozwanego, na niekorzyść producenta, gdy odnośne postępowanie zostało wszczęte przed upływem dziesięcioletniego okresu przedawnienia, lecz wniosek o dokonanie zmiany po stronie pozwanego został złożony dopiero po upływie tego terminu (trzecie pytanie prejudycjalne).

18. W odpowiedzi na te pytania Trybunał orzekł w wyroku w sprawie O'Byrne:

„Artykuł 11 dyrektywy Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżania przepisów ustawowych, wykonawczych

i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe należy interpretować w ten sposób, iż dany produkt jest wprowadzony do obrotu wówczas, gdy opuścił on proces produkcji przeprowadzany przez producenta i wszedł do procesu handlowego, w którym jest oferowany odbiorcom w celu użycia lub konsumpcji.

Jeżeli powództwo zostało wniesione przeciwko spółce wskazanej w sposób błędny jako producent produktu, podczas gdy w rzeczywistości produkt ten został wyprodukowany przez inną spółkę, to zasadniczo prawo krajowe powinno ustalać warunki, na jakich możliwe jest w ramach tego postępowania wstąpienie jednej strony w miejsce drugiej [jednego podmiotu w miejsce drugiego]. Sąd krajowy, który bada spełnienie warunków, od których uzależnione jest takie wstąpienie, musi jednak czuwać nad przestrzeganiem podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy 85/374 określonego w jej art. 1 i 3".

C — *Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez House of Lords*

19. W następstwie wydania przez Trybunał wyroku w sprawie O'Byrne, High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division uwzględnił w dniu 20 października 2006 r. wniosek powoda o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego ze względu na to, iż APMSD została błędnie wskazana jako strona pozwana zamiast APSA. APSA wniosła środek odwoławczy do Court of Appeal, który sąd ten oddalił w dniu 9 października 2007 r. House of Lords zezwolił na wniesienie kolejnego środka odwoławczego przez APSA.

20. W ramach niniejszego postępowania House of Lords musi zdecydować, czy z dyrektywą zgodne jest, że przepisy prawne państwa członkowskiego w przypadku jak ten, którego dotyczy postępowanie krajowe, zezwalają na zmianę po stronie pozwanego na niekorzyść rzeczywistego producenta. Pytanie to zostało już przedłożone Trybunałowi w ramach drugiego i trzeciego pytania prejudycjalnego, zadanych w pierwszym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i Trybunał udzielił na nie odpowiedzi w wyroku w sprawie O'Byrne. Określając dokładne znaczenie wskazanego rozwiązania, House of Lords natrafił jednak na znaczące trudności interpretacyjne.

21. W tych okolicznościach House of Lords postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym, wnosząc o wydanie przezeń kolejnego orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

„Czy przepisy prawne państwa członkowskiego pozwalające na wstąpienie nowego podmiotu w miejsce strony pozwanej [pozwanego] w sprawie [postępowaniu] wszczętej [ym] [w celu dochodzenia praw przyznanych] na podstawie dyrektywy dotyczącej odpowiedzialności za produkty wadliwe [85/374] po upływie dziesięcioletniego okresu [terminu] dla egzekwowania [dochodzenia] praw ustanowionego [ych] w jej art. 11 w sytuacji, gdy

jedyny podmiot wskazany jako strona pozwana w postępowaniu wszczętym w trakcie tego dziesięcioletniego okresu nie był objęty zakresem zastosowania jej art. 3, są zgodne z tą dyrektywą?”.

IV — Postępowanie przed Trybunałem

22. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 11 czerwca 2008 r. wpłynął do Trybunału w dniu 5 sierpnia 2008 r. W trakcie procedury pisemnej uwagi przedstawiły druga strona postępowania w instancji odwoławczej i wnosząca środek odwoławczy w postępowaniu przed sądem krajowym oraz Komisja. W rozprawie, która odbyła się w dniu 30 czerwca 2009 r., udział wzięli przedstawiciele drugiej strony postępowania w instancji odwoławczej i wnoszącej środek odwoławczy w postępowaniu przed sądem krajowym oraz Komisji, którzy złożyli oświadczenia.

V — Argumenty stron

23. APSA wskazuje, że dyrektywa 85/374 dokonuje wyważenia różnych interesów na wielu płaszczyznach. Jako przeciwwagę dla niezależnej od winy odpowiedzialności producenta za produkt dyrektywa przewiduje kilka podstaw egzoneracyjnych oraz inne mechanizmy ochronne. W tym kontekście art. 11 stwierdza, że prawa przyznane konsumentowi na podstawie przepisów niniejszej dyrektywy wygasają w każdym wypadku po upływie terminu 10 lat od daty wprowadzenia produktu do obrotu przez producenta. Jedyną możliwość przerwania biegu tego terminu stanowi wytoczenie powództwa przeciwko producentowi w rozumieniu art. 3. Jako że w dziedzinach przez nią uregulowanych dyrektywa 85/374 ma na celu ich całkowitą harmonizację, definicja producenta w art. 3 jest zupełna. Biorąc pod uwagę okoliczność, że APMSD nie jest w swoim przekonaniu producentem w rozumieniu art. 3, postępowanie wszczęte przeciwko APMSD nie przerwało biegu dziesięcioletniego terminu przedawnienia. W związku z tym prawa poszkodowanego wygasły po upływie tego terminu, tak że wykluczone jest dalsze dochodzenie tych praw przeciwko APMSD, jako pierwotnemu pozwanemu, czy też przeciwko APSA, jako nowemu pozwanemu.

24. Zdaniem drugiej strony postępowania, w instancji odwoławczej w postępowaniu krajowym dyrektywa 85/374 nie stoi na przeszkodzie krajowemu uregulowaniu prawa procesowego, zgodnie z którym dostawca produktu, który został pozwany przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy może w szczególnych okolicznościach zostać, w ramach zmiany po stronie pozwanego, zastąpiony przez producenta produktu, również wtedy, gdy wniosek o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego został przedstawiony dopiero po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia. Druga strona postępowania w instancji odwoławczej uważa, że takie uregulowanie należy uznać za zgodne z dyrektywą szczególnie wtedy gdy wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego wymaga, aby powód *pierwsza alternatywa* chciał dochodzić swoich praw przeciwko producentowi i aby sądy krajowe mogły oddalić wniosek

o zmianę po stronie pozwanego, jeżeli przed upływem dziesięcioletniego terminu nowy pozwany nie dowiedział się o zamiarze powoda polegającym na dochodzeniu swoich praw względem producenta.

25. Zdaniem Komisji sąd odsyłający wnosi w istocie o wyjaśnienie, czy w kontekście stanu faktycznego w postępowaniu krajowym dopuszczalna w świetle prawa krajowego zmiana po stronie pozwanego jest zgodna z dyrektywą 85/374, gdy poszkodowany dochodził swoich praw przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia błędnie nie przeciwko producentowi w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy, lecz raczej przeciwko dostawcy produktu, podlegającemu zakwalifikowaniu jako producent na podstawie art. 3 ust. 3 dyrektywy i wniosek o dokonanie zmiany po stronie pozwanego został złożony dopiero po upływie tego dziesięcioletniego terminu. Komisja uważa, że na pytanie to należy odpowiedzieć twierdząco.

VI — Ocena z punktu widzenia prawa

26. Wnosząc o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wnosi do Trybunału o udzielenie odpowiedzi na pytanie, które zostało mu już przedłożone w tym samym sporze przez High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, jako sąd niższej instancji i na które Trybunał udzielił odpowiedzi w wyroku w sprawie O'Byrne [4].

4 — Wyżej wymieniony w przypisie 3.

27. Jakkolwiek pierwszy wyrok w sprawie O'Byrne stanowi prawomocne orzeczenia Trybunału, którego moc wiążąca rozciąga się nie tylko na sąd odsyłający, lecz również na wszystkie sądy, które orzekają w tej samej sprawie, wystąpienie drugi raz z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w ramach tego samego sporu prawnego jest dopuszczalne [5]. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, tego rodzaju drugi wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym może być uzasadniony w szczególności wtedy, gdy sąd krajowy ma trudności ze zrozumieniem lub zastosowaniem wyroku, gdy przedkłada on Trybunałowi nowe pytanie prawne lub gdy przedstawia on Trybunałowi nowe elementy, które mogłyby doprowadzić do odpowiedzenia przez Trybunał na rozstrzygnięte już pytanie w inny sposób [6]. Przy tym ocena, czy orzeczenie wydane w trybie prejudycjalnym dostarczyło mu dostatecznie użytecznej odpowiedzi, czy też niezbędne jest ponowne wystąpienie z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, należy co do zasady do sądu krajowego [7].

28. W tym kontekście dokonam w pierwszej kolejności analizy wyroku w sprawie O'Byrne. Następnie posłużę się tą analizą jako punktem wyjścia dla opracowania propozycji odpowiedzi na pytanie przedłożone w ramach ponownego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

5 — H.W Rengeling,. A. Middeke, M. Gellermann, *Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union*, München 2003, § 10, pkt 87.

6 — Wyrok z dnia 11 czerwca 1987 r. w sprawie 14/86 Pretura di Salò (Rec. 1987, s. 2545, pkt 12) oraz postanowienie z dnia 5 marca 1986 r. w sprawie 69/85 Wünsche (Rec. 1986, s. 947, pkt 15).

7 — Zobacz A. Dauses, P — Gerichtsbarkeit der EU, w: *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* (hrsg. M. von Dauses), P. II, pkt 224 (EL 23).

A — *Pierwszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i wyrok w sprawie O'Byrne*

1. Pierwsze pytanie prejudycjalne: Moment wprowadzenia produktu do obrotu

29. W wyroku w sprawie O'Byrne Trybunał miał w pierwszej kolejności rozstrzygnąć, czy w przypadku gdy produkt jest sprzedawany przez spółkę będącą producentem spółce zależnej będącej dystrybutorem i następnie jest on sprzedawany przez tę spółkę zależną osobom trzecim, art. 11 dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że wprowadzenie produktu do obrotu następuje w chwili przekazania produktu przez spółkę będącą producentem spółce zależnej, czy też wówczas gdy produkt jest przekazywany przez spółkę zależną osobom trzecim.

30. Udzielając odpowiedzi na to pytanie Trybunał zwrócił uwagę na to, że uregulowanie art. 11 dyrektywy, którego przedmiotem jest ograniczenie w czasie wykonywania praw przyznanych przez dyrektywę osobie poszkodowanej, ma neutralny charakter. Tym samym określenie granic czasowych dla wytoczenia powództwa przez poszkodowanego powinno odpowiadać obiektywnym kryteriom [8].

31. Następnie Trybunał sformułował zasadę, zgodnie z którą produkt należy uznać za wprowadzony do obrotu w rozumieniu art. 11 dyrektywy, wówczas gdy opuścił on proces produkcji przeprowadzony przez producenta i wszedł do procesu handlowego, w którym jest on oferowany odbiorcom w celu użycia lub konsumpcji. Zasadniczo nie ma przy tym znaczenia okoliczność, czy produkt jest sprzedawany bezpośrednio przez producenta użytkownikowi lub konsumentowi, czy też sprzedaż ta nastąpiła w ramach procesu dystrybucji obejmującego jeden lub więcej podmiotów gospodarczych [dostawców] [9].

32. Jeżeli powiązania między producentem i dostawcą są jednak tak ścisłe, że w rzeczywistości dostawca jest włączony w proces produkcji danego produktu, to zakres znaczeniowy pojęcia producenta w rozumieniu art. 11 dyrektywy obejmuje również tego dostawcę, zaś samo przekazanie produktu temu podmiotowi przez producenta nie jest równoznaczne z jego wprowadzeniem do obrotu. Ustalenie, czy pomiędzy podmiotami zachodzi na tyle ścisłe powiązanie należy do sądu krajowego [10].

2. Analiza odpowiedzi udzielonej przez Trybunał na pierwsze pytanie prejudycjalne

33. Odpowiadając na pierwsze pytanie prejudycjalne Trybunał stwierdził w istocie, że co do zasady produkt uważa się za wprowadzony do obrotu od momentu, w którym producent przekazał produkt dostawcy. Jeżeli jednakże producent i dostawca są ze sobą powiązani na tyle ściśle, że w rzeczywistości dostawca jest włączony w proces produkcji danego produktu, to również tego dostawcę należy

8 — Wyrok w sprawie O'Byrne (ww. w przypisie 3, pkt 26).

9 — Opus citatum pkt 27 i 28.

10 — Ibidem, pkt 29 i nast.

uznać za producenta w rozumieniu art. 7 i 11 dyrektywy 85/374. W takim przypadku produkt uważa się za wprowadzony do obrotu dopiero od momentu, w którym dostawca, którego należy zakwalifikować jako producenta, przekazał produkt osobie trzeciej.

34. Jako że pojęcie producenta użyte w art. 7 i 11 dyrektywy odsyła do definicji legalnej producenta zawartej w art. 3 dyrektywy, w wyroku w sprawie O'Byrne Trybunał zdecydował się co do zasady na funkcjonalną wykładnię pojęcia producenta w rozumieniu art. 3. Aby ustalić dokładny zakres i znaczenie tej wykładni funkcjonalnej przedstawię następnie różne kategorie producentów w rozumieniu art. 3, a następnie wyjaśnię, które kategorie miał na myśli Trybunał. W następnej kolejności przedstawię, w jaki sposób ta wykładnia funkcjonalna wpływa na uregulowanie terminu przedawnienia zawarte w dyrektywie 85/374.

a) Wielopoziomowe pojęcie producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374

35. Określając podmiotowy zakres zastosowania dyrektywy 85/374 prawodawca przyjął za punkt wyjścia kompleksowe, wielopoziomowe pojęcie producenta, które zostało opisane w art. 3 i obejmuje cztery różne kategorie producentów:

1) producent *sensu stricto*, który produkuje produkt gotowy, surowiec lub część składową (art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa);

2) quasi-producent, który przedstawia się jako producent umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie (art. 3 ust. 1 druga alternatywa);

3) importer, który przywozi produkt do Wspólnoty w celu sprzedaży w ramach swej działalności gospodarczej (art. 3 ust. 2);

4) dostawca dystrybuujący produkt, gdy producenta — lub, w przypadku produktu przywożonego, importera — produktu nie można zidentyfikować i dostawca nie poinformuje o tożsamości producenta lub osoby, która dostarczyła mu produkt, w rozsądnym terminie (art. 3 ust. 3).

36. Podkreślając w wyroku w sprawie O'Byrne, że podmiot, który formalnie stanowi ogniwo łańcucha dystrybucyjnego, należy być może, ze względu na jego włączenie w proces produkcji produktu, traktować funkcjonalnie jako producenta, Trybunał odniósł się w sposób domyślny, lecz wyraźny, do kategorii producentów *sensu stricto w* rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa. Tylko producent *sensu stricto* determinuje proces produkcji produktu i jest w związku z tym w stanie ukształtować ten proces dopuszczając do udziału w nim inne podmioty.

37. Funkcjonalna definicja pojęcia producenta zastosowana w wyroku w sprawie O'Byrne odnosi się zatem do kategorii producentów *stricto sensu* w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374. Funkcjonalna wykładnia pojęcia producenta nie dotyczy natomiast innych kategorii producentów.

38. Stwierdzenie, czy w danym przypadku dostawcę produktu należy uznać funkcjonalnie za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374 należy do sądu krajowego. W tym kontekście Trybunał sprecyzował jednak już w wyroku w sprawie O'Byrne [11], że dla oceny, czy pomiędzy producentem i dostawcą zachodzi tak ścisłe powiązanie, że w rzeczywistości dostawca jest włączony w proces produkcji, co do zasady nie ma znaczenia, czy producent i dostawca stanowią odrębne osoby prawne. Podobnie mało znacząca jest okoliczność, czy producent *sensu stricto* zafakturował odnośne produkty na dany podmiot i czy podmiot ten — podobnie jak inni nabywcy — za nie zapłacił. Nie ma również znaczenia, który z podmiotów i w którym momencie był właścicielem tych produktów, Istotne jest natomiast, czy są to przedsiębiorstwa wykonujące odmienną działalność produkcyjną, czy wręcz przeciwnie, przedsiębiorstwa, z których jedno, będące spółką zależną, działa wyłącznie jako dystrybutor lub przechowawca produktów wyprodukowanych przez spółkę dominującą.

39. Biorąc pod uwagę te wskazówki, dla uznania dostawcy za producenta produktu w ujęciu funkcjonalnym w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374, decydująca jest odpowiedź na pytanie, czy po przekazaniu produktu dostawcy należącemu formalnie do łańcucha dystrybucji, producent zachował *de facto* kontrolę nad przekazanym produktem [12]. Będzie tak w szczególności w przypadku, gdy dostawca nie kształtuje swojego zachowania na rynku w sposób autonomiczny, lecz realizuje instrukcje kontrolującego go producenta.

11 — Ibidem, pkt 30 i 31.

12 — Podobnie również rzecznik generalny L.A. Geelhoed w opinii w sprawie O'Byrne (ww. w przypisie 3, pkt 43), którego zdaniem kryterium oceny powinna być kontrola lub przekazanie kontroli nad produktem. Zobacz G. Viney, P. Jourdain, *Les conditions de la responsabilité*, 3e édition Paris 2006, s. 881; P. Jourdain, Responsabilité civile. Responsabilités spéciales. Produits défectueux, w: *RTD civ.* 2006, s. 331, 333.

40. Kwestia przekazania faktycznej kontroli nad produktem musi zostać rozstrzygnięta przez sądy krajowe w odniesieniu do danego przypadku i przy szczególnym uwzględnieniu zdeterminowanego przez producenta procesu produkcji i procesu dystrybucji. Nie można jednak pominąć, że w ramach transakcji dokonywanych w ramach koncernu przekazanie towaru nie powoduje zwykle utraty kontroli, w szczególności gdy — jak w postępowaniu krajowym — chodzi o dostawę przez producenta na rzecz spółki zależnej, całkowicie przez niego kontrolowanej.

41. W przypadku przekazania przez producenta danego produktu, należącej do łańcucha dystrybucji, całkowicie przez niego kontrolowanej, spółce zależnej, można zatem domniemywać, że producent zatrzymuje kontrolę nad produktem tak długo aż ta spółka zależna sprzeda ten produkt osobie lub podmiotowi spoza koncernu. Domniemanie to może zostać obalone. Rzeczywistość gospodarcza jest zbyt złożona, aby bez uwzględnienia konkretnych stosunków móc stwierdzić, że producent nie traci kontroli nad produktem, gdy produkt ten zostaje przez niego przekazany podmiotowi w ramach koncernu. Dowód przeciwny na utratę kontroli, jak również dowód dotyczący dokładnego momentu przekazania produktu w ramach koncernu, obciążają jednak producenta, który ponosi nie tylko ciężar dowodu, ale również ryzyko dowodowe. Aby uniknąć sytuacji, w której w kontekście tym producent mógłby odnieść procesową korzyść z nieprzejrzystej dla konsumenta wewnętrznej struktury koncernu, należy ponadto obwarować ten dowód przeciwny surowymi wymogami.

42. Jeżeli nie zostanie przedstawiony dowód przeciwny na utratę kontroli w przypadku przekazania produktu w ramach koncernu — dostawcę, będącego spółką zależną producenta, całkowicie przez niego kontrolowaną, który otrzymał od niego produkt, należy uznać, razem ze spółką nadrzędną, za producenta tego produktu w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374.

b) Początek biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 w świetle funkcjonalnej wykładni pojęcia producenta

43. Funkcjonalna wykładnia pojęcia producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374 uwzględnia w należyty sposób realizowane przez dyrektywę zrównoważenie interesów konsumentów i producentów. Znajduje to wyraz w pierwszej kolejności w kontekście określenia początku biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy, którego dotyczyło pierwsze pytanie prejudycjalne przedłożone przez High Court of Justice.

44. Z punktu widzenia przedawnienia dyrektywa 85/374 ustanawia podwójne ograniczenie czasowe dla odpowiedzialności producenta za produkt.

45. Z jednej strony art. 10 ust. 1 zawiera trzyletni termin przedawnienia, który zaczyna biec od dnia, w którym skarżący dowiedział się lub mógł [powinien był] się dowiedzieć o szkodzie, wadzie i tożsamości producenta. Jakkolwiek ten termin przedawnienia jest relatywnie krótki, okoliczność, że biegnie on dopiero od momentu uzyskania wiedzy — lub momentu, w którym wiedza ta [powinna zaistnieć, lecz] nie zaistniała na skutek braku staranności w jej uzyskaniu — o elementach decydujących dla powstania roszczenia, niesie ze sobą możliwość, iż termin ten zacznie biec dopiero wiele lat po użyciu produktów po raz pierwszy. Ponadto, zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy, zawieszenie lub przerwanie biegu przedawnienia regulują przepisy państw członkowskich.

46. W uzupełnieniu tego „ruchomego" trzyletniego terminu przedawnienia, art. 11 dyrektywy przewiduje „stały" dziesięcioletni termin przedawnienia, który zaczyna biec od momentu wprowadzenia produktu do obrotu, może zostać przerwany jedynie przez wszczęcie postępowania sądowego przeciwko producentowi i który prowadzi do wygaśnięcia praw przysługujących poszkodowanemu na podstawie dyrektywy [13].

47. Jakkolwiek w wyroku w sprawie O'Byrne, wskazując na motyw dziesiąty dyrektywy 85/374, Trybunał podkreślił, że celem tego dziesięcioletniego terminu jest uczynienie zadość pewności prawa w interesie wszystkich stron i że w tym sensie ma on neutralny charakter, moim zdaniem nie można pominąć, że w kontekście dyrektywy jako całości art. 11 ma również, ale i przede wszystkim, skutek neutralizujący dla producenta.

48. Jak rzecznik generalny L.A. Geelhoed słusznie przedstawił w swojej opinii z dnia 2 czerwca 2005 r. w sprawie O'Byrne [14], dyrektywa 85/374 ma na celu ochronę konsumenta, przewidując niezależną od winy odpowiedzialność producenta — nawet jeśli towarzyszy jej możliwość wyłączenia odpowie-

13 — Jako że prawa przysługujące poszkodowanemu na podstawie dyrektywy wygasają po upływie dziesięcioletniego terminu przewidzianego w art. 11, w doktrynie termin ten jest kwalifikowany nie jako termin przedawnienia, lecz raczej jako termin wygaśnięcia prawa [niem. Erlöschensfrist], który w oparciu o krajową terminologię prawniczą jest opisywany m.in. jako „podlegający uwzględnieniu z urzędu termin prekluzyjny [niem. Ausschlussfrist]" (F. Graf von Westphalen, *Produkthaftungshandbuch*, Bd. 2, 2. Aufl., München 1999, § 79 pkt 15), „vervaltermijn" (L. Dommering van Rongen, *Productaansprakelijkheid*, Amsterdam 2000, s. 92 f), „délai d'extinction" (Ph. le Tourneau, *Droit de la responsabilité et des contrats*, 6e édition, Paris 2006, pkt 8461). Tego rodzaju wykorzystanie pojęć rozwiniętych na gruncie prawa krajowego niesie z sobą jednak ryzyko, że do wykładni art. 11 dyrektywy przeniknął pośrednio zasady proceduralne związane z konstrukcją tych pojęć. Ponadto w motywie dziesiątym dyrektywy wyraźnie mówi się o „jednolity[m] termin[ie] [okresu] przedawnienia dla wystąpienia z powództwem o odszkodowanie". W tym kontekście Trybunał w wyroku w sprawie O'Byrne (przywołanym w przypisie 3) jak i rzecznik generalny L.A. Geelhoed w swojej opinii przedstawionej w tej sprawie słusznie opisali dziesięcioletni termin, o którym mowa w art. 11 dyrektywy 85/374, jako termin przedawnienia, przy czym chodzi o pojęcie terminu przedawnienia w rozumieniu prawa wspólnotowego.

14 — Opinia rzecznika generalnego L.A. Geelhoeda w sprawie O'Byrne (przywołana w pkt 3, pkt 29).

dzialności — w przypadkach, w których szkoda została spowodowana przed wadliwość produktu. Takie zakwalifikowanie odpowiedzialności producenta jako niezależnej od winy wynika bezpośrednio z motywu drugiego dyrektywy 85/374, zgodnie z którym niezależna od winy odpowiedzialność producenta jest jedynym właściwym środkiem rozwiązania tego problemu poprzez sprawiedliwe rozłożenie ryzyka tkwiącego w nowoczesnej technologicznie produkcji [15]. Taka kwalifikacja odpowiedzialności producenta jako odpowiedzialność niezależna od winy znajduje potwierdzenie w analizie dyrektywy z punktu widzenia jej brzmienia i systematyki. I tak podlegająca naprawieniu szkoda jest konsekwentnie opisywana jako spowodowana przez wadę produktu, przy czym niedbałe lub niezgodne z obowiązkami zachowanie producenta nie jest brane pod uwagę [16]. W tym kontekście zgodnie z art. 6 dyrektywy 85/374 dla oceny wadliwości produktu miarodajne jest uzasadnione oczekiwanie konsumenta, natomiast nie obowiązek staranności spoczywający na producencie [17].

49. Niezależna od winy odpowiedzialność producenta jest ograniczona w czasie i wygasa, zgodnie z art. 11 dyrektywy 85/374, najpóźniej z upływem dziesięciu lat od momentu wprowadzenia produktu do obrotu. Ten „stały", dziesięcioletni termin przedawnienia jest uzasadniony przede wszystkim przez to, że odpowiedzialność niezależna od winy stanowi dla producenta większe obciążenie, aniżeli odpowiedzialność na tradycyjnych zasadach odpowiedzialności

15 — Zobacz chociażby J.S. Borghetti, *La responsabilité du fait des produits. Etude de droit comparé*, Paris 2004, pkt 434, s. 432 i 433.

16 — Zobacz chociażby H.C. Taschner, Product liability: basic problems in comparative law perspective, w: *Product Liability in Comparative Perspective* (Hrsg.: D. Fairgrieve,), Cambridge 2005, s. 155, 161, który zauważa, że jeżeli chodzi o przesłanki odpowiedzialności art. 4 dyrektywy 85/374 wymaga zaistnienia szkody, wady [produktu] i związku przyczynowego, przy czym zachowanie producenta jest pozbawione znaczenia. Odpowiedzialność producenta nie jest zatem „fault based", lecz „defect based".

17 — Niemniej jednak pytanie o dogmatyczną kwalifikację odpowiedzialności producenta wywołało szczególnie ożywioną dyskusję przede wszystkim w literaturze niemieckojęzycznej, w ramach której proponowano nie tylko jej kwalifikację jako odpowiedzialność niezależną od winy, lecz również jako odpowiedzialność na zasadzie ryzyka, jako kombinację różnych elementów odpowiedzialności zależnej od winy i odpowiedzialności niezależnej od winy, w zależności od rodzaju wady, czy wreszcie jako mieszankę odpowiedzialności na zasadzie ryzyka i odpowiedzialności niezależnej od winy za produkty wadliwe (zob. chociażby J. Oechsler w: Staudinger, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, vol. 2, Berlin 2002, Einl. zum ProduktHaftG [wprowadzenie do Produkthaftungsgesetz], pkt 27). Również w innych porządkach prawnych kwestia natury prawnej odpowiedzialności producenta jest rozstrzygana w kontekście krajowego porządku prawnego w najrozmaitszy sposób, m.in. z użyciem pojęć takich jak „responsabilité quasi objective", „responsabilité mixte" (Ph. Tourneau, op.cit., przywołany w przypisie 13, pkt 8350) albo „responsabilité de plein droit" w doktrynie francuskiej, „risicoaansprakelijkheid" (M. van Empel, H.A. Ritsema, Aansprakelijkheid voor producten, 2 ed., Deventer 1992, s. 53) i „risicoaansprakelijkheid met schuldelementen" (L. Dommering-van Rongen, a. a. O., Fn. 13, S. 36) w doktrynie niderlandzkiej, „objectieve aansprakelijkheid met eerbiedigend karakter" w doktrynie belgijskiej (Wuyts, D., „Productaansprakelijkheid: een Richtlijn voor (n)iets?", *TBBR* 2008, s. 3, 7). W dyskusji tej umyka zwykle, że za pośrednictwem dyrektywy 85/374 wprowadzone zostało wspólnotowe uregulowanie, do którego nie może być bezkrytycznie stosowana terminologia rozwinięta w dziedzinie odpowiedzialności na gruncie prawa krajowego. Jako że zgodnie z brzmieniem, celem i systematyką dyrektywy 85/374 wina nie stanowi przesłanki odpowiedzialności, uregulowaną w niej odpowiedzialność należy zakwalifikować na gruncie prawa wspólnotowego jako niezależną od winy (trafnie H.C Taschner, E. Frietsch, *Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie*, München 1990, 2 Aufl., art. 1 dyrektywy, pkt 2. Zobacz również C v. Bar, *Gemeineuropäisches Deliktsrecht*, vol. II, München 1999, pkt 391, który odpowiedzialność tę opisuje jako opartą w bardzo zniuansowany sposób na surowym systemie przypisania odpowiedzialności).

umownej lub pozaumownej. Aby nie stanąć na drodze postępowi technicznemu [18], aby utrzymać dodatkowe obciążenie producenta w pewnych granicach i aby umożliwić pokrycie ryzyka odpowiedzialności przez ubezpieczycieli [19], prawodawca uznał za niezbędne ograniczenie w czasie odpowiedzialności niezależnej od winy i zagwarantowanie przy tym producentom końcowej daty, stałej i jednolitej w całej Wspólnocie.

50. W ramach systematyki dyrektywy 85/374, widzianej jako całość, przewidzianą w art. 11 dyrektywy dziesięcioletnią górną granicę odpowiedzialności producenta należy postrzegać zatem jako przeciwwagę dla niezależnego od winy charakteru odpowiedzialności za produkt. Wynika z tego bezpośrednio, że przesunięcie początku biegu terminu przedawnienia ma siłą rzeczy wpływ na realizowane przez dyrektywę zrównoważenie interesów producentów i konsumentów. Jeżeli termin przedawnienia zaczyna później swój bieg, wzrasta nie tylko ochrona konsumenta, lecz również ryzyko poniesienia odpowiedzialności przez producenta. Jeżeli natomiast termin przedawnienia zaczyna swój bieg wcześniej, maleje ochrona konsumenta i — równolegle do tego — ryzyko poniesienia odpowiedzialności przez producenta.

51. Aby uniknąć nieuzasadnionego skrócenia terminu przedawnienia na niekorzyść konsumenta, w wyroku w sprawie O'Byrne Trybunał przyjął za punkt odniesienia dla wykładni pojęcia „wprowadzenia do obrotu", jako momentu powodującego rozpoczęcie biegu terminu, w pierwszej kolejności nie materialne przekazanie produktu przez producenta innemu podmiotowi, lecz raczej przeprowadzony przez producenta proces produkcji i wykonywaną w tym kontekście kontrolę nad produktem. Przekazanie produktu spółce zależnej, należącej formalnie do łańcucha dystrybucji, nie jest przy tym uważane za wprowadzenie produktu do obrotu, jeżeli przekazanie to stanowi wyłącznie operację następującą wewnątrz koncernu, w ramach której producent nie traci kontroli nad produktem.

52. Trybunał posłużył się zatem funkcjonalną definicją pojęcia producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374, tak aby uniknąć sytuacji, w której termin przedawnienia mógłby zacząć bieg w następstwie transakcji dokonanej w ramach koncernu, mimo iż produkt nie opuścił jeszcze sfery kontroli producenta. Przyjęcie odwrotnego rozwiązania skutkowałoby bowiem tym, że producenci mieliby możliwość znacznego skrócenia dziesięcioletniego terminu przedawnienia poprzez skła-

18 — Mimo że zgodnie z art. 7 lit. e) dyrektywy producent nie ponosi odpowiedzialności wynikającej z przepisów niniejszej dyrektywy, jeżeli udowodni, że stan wiedzy naukowej i technicznej w momencie wprowadzenia przez niego produktu do obrotu nie pozwalał na wykrycie istnienia wady, obciąża go dowód i wraz z nim ryzyko dowodowe tego dowodu wymaganego dla wyłączenia odpowiedzialności. W związku z tym ta podstawa egzoneracyjna może wyeliminować ryzyko związane z ograniczeniem w odniesieniu do możliwości innowacji, związane z niezależną od winy odpowiedzialnością za produkt, tylko częściowo. W tym kontekście motyw jedenasty dyrektywy 85/374 słusznie podkreśla, że z upływem czasu produkty starzeją się, rozwijane są wyższe normy bezpieczeństwa i dokonuje się postęp w nauce i technice; dlatego nie byłoby rozsądne obarczenie producenta odpowiedzialnością za wadliwość jego produktu na czas nieograniczony.

19 — W doktrynie angielskiej jako główny powód wprowadzenia dziesięcioletniego okresu przedawnienia przez art. 11 dyrektywy 85/374 wskazuje się przede wszystkim na możliwość ubezpieczenia od ryzyka odpowiedzialności za produkt; zob. J.S. Borghetti, op. cit. (przywołany w przypisie 15), s. 491 i 492.; A. van Wassenaer van Catwijck, *Productenaansprakelijkheid in Europees verband*, 2 ed., Zwolle 1991, s. 104; H.J. Kullmann, *Produkthaftungsgesetz*, 2 Aufl., Berlin 1997, s. 149.

dowanie i przechowywanie produktu w ramach koncernu [20], co z kolei prowadziłoby do zakłócenia stworzonej przez dyrektywę równowagi pomiędzy interesami producenta i konsumenta.

3. Drugie i trzecie pytania prejudycjalne: Włączenie producenta do toczącego się postępowania w drodze zmiany po stronie pozwanego

53. Za pośrednictwem drugiego i trzeciego pytania prejudycjalnego, na które Trybunał miał odpowiedzieć w trybie prejudycjalnym w wyroku w sprawie O'Byrne, sąd odsyłający pragnął w istocie dowiedzieć się, czy prawo krajowe może przyznać sądom swobodę uznania postępowania wytoczonego błędnie przeciwko innej osobie niż producent za „postępowanie przeciwko producentowi" w rozumieniu art. 11 dyrektywy 85/374 (drugie pytanie prejudycjalne), i czy w tej sytuacji art. 11 pozwala na istnienie uregulowania krajowego, zgodnie z którym producent może, w drodze wstąpienia w miejsce innego podmiotu, zostać włączony do postępowania wszczętego błędnie przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przeciwko innemu przedsiębiorstwu, mimo iż wniosek o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego został złożony dopiero po upływie tego terminu i że przeciwko temu producentowi nie zostało w związku z tym produktem wszczęte w terminie żadne inne postępowanie sądowe (trzecie pytanie prejudycjalne).

54. W ramach odpowiedzi na te — poddane łącznej ocenie — pytania prejudycjalne, Trybunał stwierdził po pierwsze, że dyrektywa nie wypowiada się w przedmiocie zasad proceduralnych, które należy zastosować, w chwili gdy osoba poszkodowana wytoczy powództwo z tytułu odpowiedzialności za produkt wadliwy i popełni błąd dotyczący osoby producenta. W związku z tym to do krajowego prawa procesowego należy określenie warunków, na jakich w ramach takiego postępowania może nastąpić wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego [21].

55. Następnie Trybunał podkreślił, że celem dyrektywy jest całkowita harmonizacja regulowanych w niej kwestii i że dokonane w art. 1 i art. 3 dyrektywy określenie kręgu osób ponoszących odpowiedzialność należy uznać za wyczerpujące. W ramach tego uregulowania inna osoba może zostać uznana za producenta wyłącznie w przypadkach wyliczonych enumeratywnie w art. 3 [22].

56. W związku z powyższym, odpowiadając na pytanie drugie i trzecie, Trybunał doszedł do wniosku, że w przypadku takim jak w postępowaniu krajowym, zasadniczo prawo krajowe powinno ustalić warunki, na jakich możliwe jest wstąpienie jednego

20 — Podobnie również rzecznik generalny L.A. Geelhoed w opinii w sprawie O'Byrne (przywołanej w przypisie 3, pkt 48 i nast.).

21 — Wyrok w sprawie O'Byrne (przywołany w przypisie 3, pkt 34).

22 — Ibidem, pkt 35 i 37.

podmiotu w miejsce drugiego. Sąd krajowy, który bada spełnienie warunków, od których uzależnione jest takie wstąpienie, musi jednak czuwać nad przestrzeganiem podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy określonego w jej art. 1 i 3 [23].

Wyraźnie na takiej wykładni oparł swoje orzeczenie z dnia 20 października 2006 r. High Court of Justice, w którym przychylił się do wniosku drugiej strony postępowania w instancji odwoławczej o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego. Również House of Lords wydaje się w większości skłaniać ku takiej wykładni.

4. Analiza odpowiedzi udzielonej przez Trybunał na drugie i trzecie pytanie prejudycjalne

59. Jakkolwiek ta pierwsza wykładnia jest zgodna z brzmieniem sentencji wyroku, moim zdaniem wyrok w sprawie O'Byrne zawiera jednak większą liczbę wskazówek co do tego, że Trybunał doszedł tam do przeciwnego wniosku.

57. Pogłębiona analiza wyroku w sprawie O'Byrne prowadzi mnie do wyciągnięcia wniosku, że odpowiedź udzielona przez Trybunał na drugie i trzecie pytanie prejudycjalne, a w szczególności wymóg, aby sąd krajowy, badając spełnienie warunków wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego, czuwał nad przestrzeganiem podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy 85/374, może być interpretowana na dwa całkowicie różne sposoby.

60. Za tą drugą wykładnią przemawia analiza wyroku w sprawie O'Byrne jako całości, ze szczególnym uwzględnieniem przeformułowania drugiego i trzeciego pytania prejudycjalnego przez Trybunał. Trybunał połączył te dwa pytania w jedno i odpowiedział na nie w tym sensie, że to zasadniczo prawo krajowe powinno ustalić warunki, na jakich możliwe jest wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego, jednakże sądy krajowe, które badają spełnienie warunków, od których uzależnione jest takie wstąpienie, nie mogą rozszerzać podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy.

58. Z jednej strony wyrok można interpretować w ten sposób, że ważne w świetle prawa krajowego wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego spełnia wymogi dyrektywy 85/374, gdy „nowy" pozwany należy do podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy 85/374 i postępowanie zostało wszczęte błędnie — a zatem w dobrej wierze — ale w terminie przeciwko innemu przedsiębiorstwu aniżeli producent, nawet jeżeli wniosek o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego został złożony dopiero po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia.

61. Wskazując na obowiązek przestrzegania podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy 85/374, w odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne wykluczone zostało traktowanie postępowania wszczętego błędnie prze-

23 — Ibidem, pkt 39.

ciwko innemu przedsiębiorstwu aniżeli producent jako „postępowania przeciwko producentowi" w rozumieniu art. 11, ponieważ implikowałoby to, że przedsiębiorstwo, które nie jest objęte zakresem znaczeniowym pojęcia producenta w rozumieniu art. 3, miałoby zostać zakwalifikowane jako producent, z naruszeniem podmiotowego zakresu zastosowania dyrektywy 85/374.

62. Ta negatywna odpowiedź na drugie pytanie prejudycjalne implikuje z tych samych powodów negatywną odpowiedź na trzecie pytanie prejudycjalne. Jeżeli postępowanie wszczęte błędnie przeciwko innemu przedsiębiorstwu aniżeli producent nie może zostać zakwalifikowane jako „postępowanie przeciwko producentowi" to nie przerywa ono biegu terminu przedawnienia w rozumieniu art. 11 dyrektywy 85/374 i roszczenia przeciwko rzeczywistemu producentowi — o ile nie zostało przeciwko niemu wszczęte odrębne postępowanie — wygasają po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia. Wychodząc z takiego założenia wykluczone jest, aby następnie producent został włączony w charakterze pozwanego, w drodze wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego, do toczącego się postępowania, w którym sądownie dochodzone są już wygasłe roszczenia przeciwko innemu przedsiębiorstwu. W przeciwnym wypadku postępowanie sądowe przeciwko innemu przedsiębiorstwu, jako producentowi, byłoby *de facto* traktowane jak postępowanie przeciwko rzeczywistemu producentowi, co w odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne Trybunał wykluczył.

B — *Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez House of Lords*

1. Uwagi wprowadzające

63. W ramach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego w dniu 11 czerwca 2008 r. House of Lords wnosi w istocie o ponowną ocenę pytania, czy zmiana po stronie pozwanego w okolicznościach postępowania przed sądem krajowym byłaby zgodna z dyrektywą 85/374. Formułując to pytanie House of Lords wyszedł z założenia, że pierwotnie pozwany w postępowaniu przed sądem krajowym dostawca, APMSD, nie może zostać zakwalifikowany jako producent w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 i że wniosek o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego został złożony dopiero po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy.

64. APSA podniosła jednak, że w postępowaniu przed sądem krajowym nie zostało jeszcze ostatecznie wyjaśnione, czy APMSD może zostać zakwalifikowana jako producent w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374. Nie zostało również rozstrzygnięte, czy wytoczenie powództwa przeciwko APSA w dniu 16 października 2002 r. nastąpiło przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy, czy też nie. Opierając się na informacjach zawartych w aktach sprawy, Komisja podnosi w tej kwestii w szczególności, że APMSD należy uznać za producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy i że pytanie prejudycjalne powinno zostać stosownie przeformułowane.

65. Mimo że Trybunał nie jest powołany do samodzielnej oceny okoliczności faktycznych postępowania przed sądem krajowym, może on, mając na uwadze szczególne cechy powyższych okoliczności, udzielić sądowi krajowemu wszelkich użytecznych wskazówek, które ułatwią sądowi rozstrzygnięcie sporu.

66. W tej sytuacji w pierwszej kolejności dokonam analizy pytania prejudycjalnego w brzmieniu nadanym mu przez House of Lords. Następnie zbadam założenia, na których oparł się House of Lords i omówię ich możliwe skutki dla odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.

2. Brak możliwości zmiany po stronie pozwanego na niekorzyść producenta po upływie terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374

67. Centralna kwestia, która wymaga wyjaśnienia w ramach odpowiedzi na pytanie prejudycjalne przedłożone przez House of Lords, to ta, czy i pod jakimi warunkami prawo krajowe może umożliwić poszkodowanemu, po upływie terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374, włączenie producenta, w charakterze pozwanego, do postępowania, które zostało wytoczone przed upływem terminu przedawnienia błędnie przeciwko dostawcy produktu i dochodzenie w ten sposób przed sądem przeciwko producentowi praw przyznanych poszkodowanemu przez dyrektywę.

68. Moim zdaniem taka zmiana po stronie pozwanego na niekorzyść producenta, który w konsekwencji upływu dziesięcioletniego terminu przedawnienia jest uwolniony od odpowiedzialności, jest niezgodna z dyrektywą 85/374.

69. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dyrektywa 85/374 przeprowadza, w dziedzinach, które reguluje, całkowitą harmonizację przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich. Zakres swobody oceny, jakim dysponują państwa członkowskie w zakresie regulacji odpowiedzialności za produkt wadliwy jest w całości zdeterminowany przez dyrektywę 85/374 i należy go określić na podstawie jej brzmienia, celu i systematyki [24].

70. W utrwalonym orzecznictwie Trybunał orzekł również, że art. 13 dyrektywy 85/374, zgodnie z którym nie narusza ona uprawnień przysługujących osobie poszkodowanej z tytułu odpowiedzialności umownej lub pozaumownej lub szczególnego systemu odpowiedzialności istniejącego w chwili ogłoszenia dyrektywy, nie można interpretować

24 — Wyroki z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-285/08 Moteurs Leroy Somer (Zb.Orz. s. I-4733, pkt 20 i 21), z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-402/03 Skov Æg (Zb.Orz. 2006, s. I-199, pkt 22 i 23), z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie C-52/00 Komisja przeciwko Francji (Rec. 2002, s. I-3827, pkt 16 i 24), z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie C-154/00 Komisja przeciwko Grecji (Rec. 2002, s. I-3879, pkt 12 i 20) a także z dnia 25 kwietnia 2002 r. w sprawie C-183/00 González Sánchez (Rec. 2002, s. I-3901, pkt 25).

w taki sposób, by pozostawiał on państwom członkowskim możliwość utrzymania innego niż przewidziany dyrektywą, ogólnego systemu odpowiedzialności za produkt wadliwy [25].

71. Zgodnie z tymi wytycznymi dyrektywa 85/374 ustanawia nie tylko dolne, lecz i górne granice niezależnej od winy odpowiedzialności producenta za produkt [26], przy czym uregulowanie terminu przedawnienia zawarte w art. 11 należy bezspornie uznać za określenie górnej granicy czasowej tej odpowiedzialności.

72. Wykładnia art. 11 dyrektywy 85/374 oparta na brzmieniu i systematyce tego przepisu wskazuje w tym kontekście w sposób niebudzący wątpliwości, że po upływie przewidzianego w nim dziesięcioletniego terminu przedawnienia prawa przyznane osobie poszkodowanej względem producenta zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy, całkowicie ustają. W różnych wersjach językowych tego przepisu ustanie praw jest opisywane m.in. z użyciem pojęć „prenehajo", „erlöschen", „shall be extinguished", „s'éteignent", „se extinguirán", „si estinguono", „komen te vervallen" [wygasają]. Brzmienie tego przepisu nie dostarcza zatem żadnego punktu oparcia dla stwierdzenia, iż prawa przyznane przez niniejszą dyrektywę, po tym jak wygasną, mogłyby z jakiegoś powodu ponownie zaistnieć.

73. Wykładnia, która z upływem terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 łączy bezpowrotne ustanie praw przyznanych zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy osobie poszkodowanej względem uwolnionego od odpowiedzialności producenta, jest poza tym zgodna z utrwalonym orzecznictwem Trybunału poświęconym celom realizowanym przez dyrektywę.

74. Odwołując się do motywu pierwszego dyrektywy 85/374 Trybunał orzeka w utrwalonym orzecznictwie, że dyrektywa ta zmierza nie tylko do zapobieżenia istnieniu różnic w poziomach ochrony konsumentów, ale także do zagwarantowania niezakłóconej konkurencji między podmiotami gospodarczymi i ułatwienia swobodnego przepływu towarów [27].

75. W kontekście współistnienia tych trzech celów dyrektywy ochronie konsumenta nie przysługuje w ramach dyrektywy 85/374

25 — Przywołane w przypisie 24 wyroki w sprawie Moteurs Leroy Somer (pkt 22), w sprawie Skov Æg (pkt 39), w sprawie Komisja przeciwko Francji (pkt 21), w sprawie Komisja przeciwko Grecji (pkt 17) i w sprawie González Sánchez (pkt 30).

26 — Dyrektywa 85/374 nie wyłącza stosowania innych systemów odpowiedzialności umownej i pozaumownej, o ile opierają się one na innych podstawach. Zobacz U. Magnus, Die Produkthaftung des Zwischenhändlers vor dem EuGH, w: *GPR* 2006, s. 121, 123, który w tym kontekście słusznie zauważa, że dyrektywy nie należy traktować jako uregulowanie całego kompleksu zagadnień związanych z odpowiedzialnością za produkt, lecz że stanowi ona jedynie częściowe — w tym zakresie jednak w pełni harmonizujące — uregulowanie tego problemu za pomocą instrumentu odpowiedzialności niezależnej od winy.

27 — Przywołane w przypisie 24 wyroki w sprawie Moteurs Leroy Somer (pkt 29), w sprawie Komisja przeciwko Francji (pkt 17), w sprawie Komisja przeciwko Grecji (pkt 13) i w sprawie González Sánchez (pkt 26).

pierwszeństwo w stosunku do dwóch pozostałych celów [28], co stanowi różnicę w stosunku do wielu innych dyrektyw dotyczących ochrony konsumentów [29]. Celem dyrektywy 85/374 jest dokonanie sprawiedliwego podziału ryzyka między osobą poszkodowaną i producentem, co zostało wyraźnie potwierdzone m.in. w motywie siódmym [30].

76. W tej sytuacji Trybunał orzeka w utrwalonym orzecznictwie, że uregulowania krajowe, realizujące ochronę konsumenta, które wykraczają poza wytyczne zawarte w dyrektywie 85/374, są — w świetle celu polegającego na pełnej harmonizacji przepisów — niezgodne z dyrektywą [31].

77. Jak już przedstawiłam, w tym kontekście dziesięcioletni termin przedawnienia, przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374, ma na celu zagwarantowanie producentowi stałej końcowej daty ponoszenia przez nich odpowiedzialności niezależnej od winy. W ten sposób nie tylko dodatkowe obciążenie producenta zostaje utrzymane w pewnych granicach, lecz umożliwione zostaje również lepsze pokrycie ryzyka odpowiedzialności przez ubezpieczycieli [32].

78. Te dwa cele mogą zostać osiągnięte tylko wtedy, gdy początek i koniec biegu dziesięcioletniego terminu przedawnienia będą trak-

28 — Zobacz R. Schaub, Abschied vom nationalen Produkthaftungsrecht? Anspruch und Wirklichkeit der EG-Produkthaftung, w: *ZEuP* 2003, s. 562, s. 570; U. Schroeter, Zur historischen Auslegung sekundären Gemeinschaftsrechts und deren Grenzen am Beispiel der Produkthaftungsrichtlinie, w: *ELR* 2006, s. 296, 297; S. Whittaker, Form and Substance in the Harmonisation of Product Liability in Europe, w: *ZEuP* 2007, s. 858, 866; M. Bacache, La loi n° 98–389 du 19 mai 1998, 10 ans après, w: *Resp. civ. et assur.* 2008, étude 7, pkt 2.

29 — W przywołanych w przypisie 24 wyrokach w sprawie Komisja przeciwo Francji (pkt 18), w sprawie Komisja przeciwko Grecji (pkt 14) i w sprawie González Sánchez (pkt 27) Trybunał słusznie podkreślił, że w tej sytuacji niektóre dyrektywy dotyczące ochrony konsumenta przewidują wyraźnie, że w dziedzinie objętej przez dyrektywę państwa członkowskie mogą, dla zapewnienia wyższego poziomu ochrony konsumentów, przyjąć bądź utrzymać w mocy surowsze przepisy i w ten sposób gwarantować wyższy poziom ochrony konsumenta. Zobacz art. 8 dyrektywy Rady z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz.U. L 158, s. 59), art. 8 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29), art. 14 dyrektywy 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość (Dz.U. L 144, s. 19), art. 8 ust. 2 dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.U. L 171, s. 12).

30 — Zgodnie z motywem siódmym dyrektywy 85/374 sprawiedliwy podział ryzyka między osobą poszkodowaną a producentem zakłada możliwość uwolnienia się producenta od odpowiedzialności, jeżeli przedstawi on dowody stwierdzające istnienie określonych okoliczności oczyszczających z zarzutów.

31 — Za najważniejsze wyroki uważa się przywołane w przypisie 24 wyroki w sprawie Komisja przeciwko Francji i Komisja przeciwko Grecji. Za niezgodne z dyrektywą zostały w tych wyrokach uznane: rozszerzenie zakresu znaczeniowego pojęcia szkody w wyniku nieprzestrzegania przewidzianego w art. 9 ust. 1 lit. b) własnego udziału konsumenta w naprawieniu szkody w wysokości 500 EUR (wyroki w sprawie Komisja przeciwko Francji, pkt 26 i nast. oraz w sprawie Komisja przeciwko Grecji, pkt 34), nieograniczone stosowanie w stosunku do konsumenta odpowiedzialności producenta do dostawców (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Francji, pkt 36 i nast.), wprowadzenie dodatkowych przesłanek dla uwolnienia producenta od odpowiedzialności na podstawie art. 7 lit. d) i e) (wyrok w sprawie Komisja przeciwko Francji, pkt 42 i nast.). W orzecznictwie przywołanym poniżej za niezgodne z dyrektywą uznane zostały: uregulowanie ustawowe, zgodnie z którym dostawca ponosił w stosunku do konsumenta odpowiedzialność producenta (wyrok w sprawie Skov Æg, przywołany w przypisie 24; potwierdzony przez wyrok z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie C-327/05 Komisja przeciwko Danii, Zb.Orz. 2007, s. I-93) i ograniczenie ponoszenia odpowiedzialności przez dostawców na podstawie art. 3 ust. 3 do przypadków, w których producent pozostaje nieznany (wyrok z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie C-177/04 Komisja przeciwko Francji, Rec. 2006, s. I-2461).

32 — Zobacz pkt 47 i nast. opinii w tej sprawie.

towane jednolicie w całej Wspólnocie. W tym kontekście bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 jest określony w oparciu o obiektywne kryteria: termin biegnie od daty wprowadzenia przez producenta produktu do obrotu i trwa dziesięć lat. Aby uniknąć, by przepisy państwa członkowskiego dotyczące zawieszenia lub przerwania biegu przedawnienia doprowadziły do różnego przebiegu dziesięcioletniego terminu przedawnienia na poziomie krajowym, prawodawca uregulował ponadto podstawy przerwania biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 w ten wyczerpujący sposób, że jedynie wszczęcie postępowania przeciwko producentowi może prowadzić do jego przerwania. Wytoczenie powództwa przeciwko innej osobie aniżeli producent nie prowadzi zatem do przerwania dziesięcioletniego terminu przedawnienia [33].

79. Z punktu widzenia systematyki to wyczerpujące uregulowanie podstaw przerwania biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 stanowi bardzo wyraźną wskazówkę co do tego, że prawa przyznane zgodnie z przepisami dyrektywy, które zgodnie z art. 11 wygasły, nie mogą być już dochodzone przed sądem, również nie w drodze — ważnego w świetle krajowego prawa procesowego — wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego w ramach toczącego się już postępowania przeciwko dostawcy. Gdyby poszkodowany, którego prawa względem producenta już wygasły, mógł włączyć tego producenta w charakterze pozwanego do innego postępowania, w którym dochodzone są te same prawa przeciwko dostawcy, w konsekwencji zostałaby stworzona nowa podstawa przerwania biegu terminu. W takim przypadku mianowicie wszczęcie postępowania przeciwko przedsiębiorstwu uważanemu błędnie za producenta mogłoby, *de facto,* przerwać bieg terminu przedawnienia również względem producenta. W ten sposób określona w art. 11 górna granica czasowa odpowiedzialności producenta zostałaby przekroczona, co w kontekście zakładanej przez dyrektywę 85/374 pełnej harmonizacji w tej materii jest wykluczone.

80. W świetle powyższych rozważań dochodzę do wniosku, że uregulowanie krajowe, zgodnie z którym poszkodowany może, w drodze zmiany po stronie pozwanego, włączyć producenta, który na skutek upływu dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 został uwolniony od odpowiedzialności na podstawie dyrektywy, do postępowania, w którym prawa przyznane na podstawie dyrektywy były dochodzone błędnie, acz w terminie, przeciwko innemu przedsiębiorstwu, nie jest zgodne z dyrektywą 85/374.

33 — W swojej opinii w sprawie O'Byrne (przywołanej w przypisie 3, pkt 58) rzecznik generalny L.A. Geelhoed słusznie zauważył, że jeżeli osoba poszkodowana omyłkowo wszczęła postępowanie przeciwko osobie niebędącej producentem w rozumieniu art. 3, bieg dziesięcioletniego terminu nie zostaje przerwany. Zobacz również H.C. Taschner, E. Frietsch, op. cit. (przywołany w przypisie 17), artykuł 11 dyrektywy, pkt 8, który wskazuje na to, że jeżeli w trakcie sporu okaże się, że postępowanie zostało wszczęte przeciwko niewłaściwej osobie, roszczenie przeciwko rzeczywistemu producentowi wygasło. Tak również H.J. Kullmann, op. cit. (przywołany w przypisie 19), s. 152.

3. Analiza założeń, na których House of Lords oparł pytanie prejudycjalne i ich skutków dla stosowania dyrektywy 85/374

a) Termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 i zmiana po stronie pozwanego przed upływem tego terminu

81. Jak już przedstawiłam, APSA podnosi, że założenia przyjęte za podstawę wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, iż APMSD nie jest producentem w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 i że APSA została pozwana po raz pierwszy po upływie dziesięcioletniego terminu przedawnienia, stanowią kwestie, które nie zostały jeszcze rozstrzygnięte w postępowaniu przed sądem krajowym. Ponadto Komisja wykazuje jednoznacznie tendencję do reprezentowania stanowiska, iż APMSD należy zakwalifikować jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 3, tak że sugeruje ona, iż pytanie prejudycjalne należy przeformułować biorąc pod uwagę tę okoliczność.

i) Bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 w przypadku takim, jak w postępowaniu przed sądem krajowym

83. Zgodnie z art. 11 dyrektywy 85/374 prawa przyznane osobie poszkodowanej zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy wygasają po upływie 10 lat od daty wprowadzenia przez producenta do obrotu produktu, który spowodował szkodę.

82. Ponieważ Trybunał może udzielić sądowi krajowemu wszelkich użytecznych wskazówek, które ułatwią sądowi rozstrzygnięcie sporu, poddam te dwa podstawowe założenia przyjęte przez House of Lords dokładniejszemu badaniu i wyjaśnię przy tym, w jaki sposób, w przypadku takim jak w interesującym nas postępowaniu przed sądem krajowym, należy co do zasady określać bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 i w jaki sposób należy w świetle dyrektywy oceniać zmianę po stronie pozwanego na niekorzyść producenta, gdy wniosek o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego został złożony przed upływem terminu przedawnienia. Następnie zbadam, jakie skutki miałoby zakwalifikowanie dostawcy, takiego jak APMSD, jako producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 w przypadku takim jak ten w postępowaniu przed sądem krajowym.

84. Pytanie dotyczące dokładnego określenia daty wprowadzenia produktu do obrotu zostało przedłożone Trybunałowi już w w ramach pierwszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego przez High Court of Justice i Trybunał odpowiedział na nie w niedwuznaczny sposób w wyroku w sprawie O'Byrne.

85. Trybunał słusznie uznał, że dany produkt jest wprowadzony do obrotu wówczas, gdy opuścił on proces produkcji przeprowadzany przez producenta i wszedł do procesu hand-

lowego, w którym jest oferowany odbiorcom w celu użycia lub konsumpcji [34]. W tym kontekście przekazanie produktu spółce zależnej, stanowiącej formalnie ogniwo łańcucha dystrybucyjnego, nie jest uważane za wprowadzenie produktu do obrotu, gdy przekazanie to stanowi transakcję dokonywaną w ramach koncernu i nie powoduje utraty kontroli nad produktem przez producenta [35].

86. Jeżeli sądy krajowe w postępowaniu krajowym miałyby w końcu potwierdzić, że powiązania między APSA i APMSD są tak ścisłe, że w odniesieniu do przedmiotowej szczepionki APMSD nie mogła kształtować swojego zachowania na rynku w sposób autonomiczny, szczepionka dostarczona przez APMSD zostałaby wprowadzona do obrotu dopiero w momencie, w którym APMSD sprzedała ją podmiotowi spoza koncernu.

87. W tym kontekście z postanowienia odsyłającego wynika, że data wysłania przez APSA szczepionki do APMSD została w postępowaniu przed sądem krajowym bardzo dokładnie określona. Szczepionka została wysłana w dniu 18 września 1992 r. i została odebrana przez APMSD w dniu 22 września 1992 r. Tymczasem dokładna data sprzedaży szczepionki przez APMSD na rzecz Ministerstwa Zdrowia nie została ustalona. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez sąd odsyłający, sprzedaż miała miejsce „prawdopodobnie pod koniec września albo na początku października 1992 r." W dniu 3 listopada 1992 r. szczepionka ta została w końcu podana drugiej stronie postępowania w instancji odwoławczej.

88. W dniu 16 października 2002 r. druga strona postępowania w instancji odwoławczej wszczęła postępowanie sądowe przeciwko APSA, w którym pragnęła dochodzić praw przyznanych jej przez dyrektywę 85/374.

89. Jeżeliby bieg terminu przedawnienia wobec APSA miał rozpocząć się dopiero wraz z przekazaniem szczepionki Ministerstwu Zdrowia, to dla określenia początku biegu terminu przedawnienia musiałby zostać ustalony dokładny moment sprzedaży szczepionki przez APMSD na rzecz Ministerstwa Zdrowia. Niezależnie od kwestii, czy w takiej sytuacji bieg terminu przedawnienia wobec APSA nie został przerwany na czas już przez wytoczenie przywództwa przeciwko APMSD [36], postępowanie sądowe przeciwko APSA, wszczęte w dniu 16 października 2002 r., byłoby w każdym razie wszczęte przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia, jeżeli szczepionka została wprowadzona do obrotu dopiero przez przekazanie jej Ministerstwu Zdrowia w dniu 16 października 1992 r. bądź później [37].

34 — Wyrok w sprawie O'Byrne (przywołany w przypisie 3, pkt 32).
35 — Zobacz pkt 39 i nast. niniejszej opinii.

36 — Zobacz pkt 109 i nast. niniejszej opinii.
37 — Jakkolwiek dyrektywa 85/374 nie określa wyraźnie metody obliczania biegu terminu, biorąc pod uwagę cel w postaci pełnej harmonizacji również obliczanie biegu terminu musi odbywać się jednolicie w całej Wspólnocie. W świetle celów realizowanych przez tę dyrektywę wydaje się zasadne przejęcie metody obliczania biegu terminu, leżącej u podstaw wielu aktów prawa wspólnotowego, polegającej na tym, że dzień, w którym nastąpiło wydarzenie zaczynające bieg terminu przedawnienia nie jest, zgodnie z zasadą *dies a quo non computatur in termino*, wliczany (zob. sam tylko art. 80 i 81 regulaminu Trybunału). W ten sposób gwarantowana jest przede wszystkim możliwość pełnego wykorzystania terminu przez konsumenta, który tym terminem dysponuje (zob. wyrok z dnia 15 stycznia 1987 r. w sprawie 152/85 Misset, Rec. 1987, s. 223, dotyczący art. 80 i 81 regulaminu Trybunału). Termin przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 upływa zatem co do zasady wraz z upływem dnia, noszącego tę sama cyfrę co dzień, w którym produkt został wprowadzony do obrotu.

90. Nawet jeśli nie można by już było ustalić dokładnego momentu, w którym nastąpiła rozpoczynająca bieg terminu przedawnienia sprzedaż szczepionki na rzecz Ministerstwa Zdrowia, lecz można było jedynie dokonać zawężenia do okresu pomiędzy dniem 22 września 1992 r. — momentem otrzymania szczepionki przez APMSD — a dniem 3 listopada 1992 r. — zaszczepieniem drugiej strony postępowania w instancji odwoławczej — bieg terminu przedawnienia zostałby w każdym razie przerwany na czas przez wszczęcie postępowania sądowego przeciwko APSA w dniu 16 października 2002 r. Jeśli APSA podniosłaby zarzut przedawnienia, to musiałaby również udowodnić moment wprowadzenia szczepionki do obrotu [38]. Jeśli APSA, jako producent, mogłaby jedynie dokonać zawężenia do pewnego okresu, który rozpoczyna się wcześniej niż w dziesięć lat przed wytoczeniem powództwa, lecz kończy się później niż w dziesięć lat przed tym momentem, APSA, jako producent, ponosiłaby nie tylko ciężar dowodu, ale również ryzyko dowodowe w stosunku do określenia dokładnego początku biegu terminu przedawnienia [39]. W przypadku braku dokładnego określenia momentu wprowadzenia produktu do obrotu, nawet przy takiej hipotezie, postępowanie sądowe wszczęte w dniu 16 października 2002 r. byłoby w każdym razie wszczęte na czas i w związku z tym przerywałoby ono bieg terminu przedawnienia wobec APSA.

ii) Możliwość wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego na niekorzyść producenta przed upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374

91. Dyrektywa nie wypowiada się w przedmiocie mechanizmów proceduralnych, które należy uruchomić, w chwili gdy osoba poszkodowana pragnie wytoczyć powództwo przeciwko producentowi i popełni błąd dotyczący osoby producenta. Jeżeli krajowe prawo procesowe przewiduje możliwość zastąpienia, w ramach toczącego się już postępowania, jednego pozwanego przez drugiego i dochodzenie w ten sposób podniesionych przed sądem praw przeciwko nowemu pozwanemu, taką zmianę po stronie pozwanego należy traktować co do zasady jako dopuszczalną formę wytoczenia powództwa przeciwko producentowi.

92. Tak długo jak termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 jeszcze nie upłynął, producent może zatem zostać w drodze — ważnego w świetle krajowego prawa procesowego — wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego włączony w charakterze pozwanego do innego postępowania, w którym roszczenia o odszkodowanie z tytułu szkody spowodowanej przez wadliwy produkt były błędnie dochodzone przeciwko innemu przedsiębiorstwu.

38 — Zobacz H.C. Taschner,E. Frietsch, (przywołany w przypisie 17) art. 11 dyrektywy 85/374, pkt 4; L. Dommering van Rongen, (przywołany w przypisie 13), s. 173.

39 — Zobacz J. Schmidt-Salzer, *Kommentar EG-Richtlinie Produkthaftung*, Bd. 1, Heidelberg 1986, art. 11 pkt 14; J.S. Borghetti, op. cit. (przywołany w przypisie 15), pkt 512, s. 492, w szczególności pkt 271; F. Graf von Westphalen, op. cit. (przywołany w przypisie 13), § 79, pkt 17.

93. To samo musi dotyczyć sytuacji, gdy poszkodowany przerwał bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 wytaczając odrębne powództwo przeciwko producentowi. Jako że skutek tego przerwania biegu terminu przedawnienia wykracza poza konkretne postępowanie, z dyrektywą 85/374 zgodne byłoby gdyby — w następstwie pierwszego postępowania — producent mógł zostać w drodze — ważnego w świetle krajowego prawa procesowego — wstąpienia jednego podmiotu w miejsce drugiego włączony w charakterze pozwanego do innego postępowania, w którym te same prawa były dochodzone błędnie przeciwko innemu przedsiębiorstwu.

b) Skutki zakwalifikowania dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374

94. Z oświadczeń udzielonych przez strony oraz z informacji zawartych w aktach sprawy wynika, że sądy krajowe w postępowaniu krajowym nie wypowiedziały się jeszcze w przedmiocie zakwalifikowania APMSD jako producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374. W następnej kolejności zajmę się, mając to na uwadze, warunkami i skutkami zakwalifikowania dostawcy, takiego jak APMSD, jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy.

i) Zakwalifikowanie dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374

95. Zgodnie z funkcjonalną definicją pojęcia producenta, którą Trybunał uznał za punkt wyjścia dla swojego wyroku w sprawie O'Byrne, przedsiębiorstwo realizujące dostawę produktu jest objęte zakresem znaczeniowym pojęcia producenta *stricto sensu* w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374, jeżeli powiązanie pomiędzy producentem a dostawcą jest tak ścisłe, że po przekazaniu produktu dostawcy producent zachowuje *de facto* kontrolę nad przekazanym produktem [40]. Jeżeli sądy krajowe w postępowaniu krajowym miałyby ostatecznie potwierdzić istnienie takiego ścisłego powiązania, APMSD należałoby zatem traktować, razem z APSA, jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374.

96. Ponadto, zgodnie z art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374, każdy dostawca produktu będzie traktowany jak jego producent, gdy producenta produktu nie można zidentyfikować i gdy dostawca nie poinformuje osoby poszkodowanej w rozsądnym terminie o tożsamości producenta lub osoby, która dostarczyła mu produkt.

97. Uznanie dostawcy za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374 jest zatem możliwe w takich przypadkach, w których poszkodowanemu nie udało się ustalić tożasamości producenta w rozumieniu

40 — Zobacz pkt 39 i nast. niniejszej opinii.

art. 3 ust. 1 dyrektywy. Biorąc pod uwagę jednoznaczne brzmienie tego przepisu zwykły brak znajomości tożsamości producenta jednak nie wystarcza. Poszkodowany musi ponadto przedstawić dowód, że nie mógł ustalić tożsamości producenta [41]. Dyrektywa pozostawia otwartą kwestię, z jakiego powodu producent jest nieznany poszkodowanemu, tak że do sądów krajowych należy dokonanie oceny, czy w świetle okoliczności danego przypadku ustalenie [tożsamości] producenta było możliwe, czy też nie [42].

98. Zastosowanie art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374 wymaga ponadto, aby dostawca nie poinformował poszkodowanego o tożsamości producenta lub osoby, która dostarczyła mu produkt, w rozsądnym terminie. Jakkolwiek dyrektywa nie zawiera dalszych wskazówek co do obliczania terminu, jakiego dostawca powinien przestrzegać, należy wyjść z założenia, że termin ten zaczyna biec od momentu, w którym poszkodowany podnosi prawa przyznane mu zgodnie z przepisami dyrektywy przeciwko dostawcy. Aby uniknąć sytuacji, że dostawca zwlekający ze wskazaniem tożsamości producenta utrudnia poszkodowanemu wystąpienie na drogę prawną przeciwko producentowi lub — w kontekście upływu dziesięcioletniego terminu przedawnienia — wręcz całkowicie uniemożliwia, należy wyjść z założenia, że termin na udzielenie odpowiedzi na wezwanie do wskazania tożsamości producenta lub osoby, która dostarczyła mu produkt biegnie najpóźniej od momentu, w którym poszkodowany, powołując sie na zasady odpowiedzialności za wadliwy produkt, formalnie wystąpił przeciwko dostawcy z roszczeniem o odszkodowanie, czy to w formie formalnego żądania, czy też poprzez wytoczenie postępowania sądowego. Termin zaczyna przy tym biec jedynie wtedy, gdy żądanie jest w odniesieniu do produktu dostatecznie zindywidualizowane.

99. Dostawca może uniknąć zakwalifikowania jako producent na podstawie art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374 jedynie w ten sposób, że wskaże on tożsamość producenta lub własnego dostawcy. Jeżeli dostawcy znana jest tożsamość producenta lub własnego dostawcy, dla uwolnienia się od odpowiedzialności nie wystarczy poinformowanie poszkodowanego, że sam dostawca nie jest producentem. Dostawca jest raczej zobowiązany, i to niezależenie od stosownego wezwania przez poszkodowanego, do przekazania wszystkich istotnych informacji w rozsądnym terminie [43].

41 — Zobacz chociażby L. Dommering-van Rongen, op. cit. (przywołany w przypisie 13), s. 92 i 93.

42 — Co do zasady będzie tu chodziło o produkty nieoznaczone lub produkty, na których opakowaniu lub w których instrukcji obsługi nie zostały umieszczone żadne informacje; por. H. C Taschner, E. Frietsch, op. cit. (przywołany w przypisie 17) art. 3 dyrektywy, pkt 24.

43 — Zobacz H.C. Taschner, E. Frietsch, op. cit. (przywołany w przypisie 17) art. 3 dyrektywy, pkt 28; L. Dommering-van Rongen, op. cit. (przywołany w przypisie 41), s. 93. Mając to na uwadze problematyczne okazują się krajowe przepisy dokonujące transpozycji dyrektywy, które ustanawiają wymóg wezwania do wskazania tożsamości producenta lub własnego dostawcy, tak np. § 4 ust. 3 niemieckiej Produkthaftungsgesetz (miesięczny termin na udzielenie odpowiedzi liczony od wezwania do wskazania tożsamości producenta); sekcja 2 (3) angielskiego Consumer Protection Act 1987 (rozsądny termin na udzielenie odpowiedzi liczony od wezwania do wskazania tożsamości producenta); sekcja 2 (3) irlandzkiego Liability For Defective Products Act 1991 (rozsądny termin na udzielenie odpowiedzi liczony od wezwania do wskazania tożsamości producenta). Yobacy. C. Hodges, Product liability of suppliers: the notification trap, w: *ELRev* 2002, 27(6), s. 758, 764.

ii) Skutki zakwalifikowania dostawcy jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa, względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374

100. Jeśli sądy krajowe w postępowaniu krajowym miałyby na koniec dojść do wniosku, że APMSD należałoby uznać za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa, względnie w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374, APMSD odpowiadałaby, zgodnie z przepisami dyrektywy, za szkody spowodowane przez wadliwą szczepionkę tak jak producent.

101. Biorąc od uwagę okoliczność, iż poszkodowany w postępowaniu krajowym dochodził sądownie swoich praw w zakresie odpowiedzialności za produkt wadliwy przeciwko APMSD już w dniu 2 listopada 2000 r. i doręczył uzasadnienie powództwa w dniu 1 sierpnia 2001 r., bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 zostałby względem APMSD skutecznie przerwany.

102. Ponadto takie uznanie APMSD za producenta nie wykluczałoby dodatkowego wytoczenia powództwa przeciwko APSA. Na wypadek, gdy prawa przyznane zgodnie z przepisami dyrektywy byłyby dochodzone przeciwko większej liczbie producentów art. 5 przewiduje wyraźnie odpowiedzialność solidarną tych producentów względem poszkodowanego, bez uszczerbku dla przepisów prawa krajowego dotyczących roszczeń regresowych między producentami.

103. Należałoby jednakże mieć na uwadze, że wytoczenie powództwa przeciwko jednemu spośród większej liczby producentów w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374 przerywa bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 w zasadzie tylko względem pozwanego producenta. Jednakże, nawet w tymże kontekście dotyczącym terminu przedawnienia, nie wolno ignorować skutków funkcjonalnej wykładni pojęcia producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374 [44].

104. Jakkolwiek zgodnie z systematyką dyrektywy wszyscy producenci uczestniczący w procesie produkcji ponoszą odpowiedzialność solidarną względem poszkodowanego, gdy produkt jest wadliwy, termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 biegnie co do zasady oddzielnie dla każdego producenta.

105. W swoich uwagach na piśmie Komisja proponuje inne rozwiązanie, zgodnie z którym wytoczenie powództwa przeciwko dostawcy produktu, podlegającemu zakwalifikowaniu jako producent na podstawie art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374, mogłoby przerwać bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 względem producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa. Taka wykładnia prowadzi jednak w efekcie do tego, że wytoczenie powództwa przeciwko producentowi w rozumieniu art. 3 przerywałoby bieg dziesięcioletniego terminu przedawnienia przeciwko wszystkim innym producentom w rozumieniu art. 3. Taka konstrukcja jest sprzeczna z celami dyrektywy 85/374, stanowi błędną interpretację orzecznictwa

44 — Zobacz pkt. 109 i nast. niniejszej opinii.

Trybunału i została na prośbę [Trybunału] zrelatywizowana przez Komisję na rozprawie.

106. W tym miejscu należy wskazać, że w wyroku w sprawie O'Byrne w ramach wykładni — rozpoczynającego bieg terminu przedawnienia — wprowadzenia produktu do obrotu Trybunał przyjął za punkt odniesienia proces produkcji, który konkretny producent przeprowadza dla danego produktu. W tym kontekście producent częściowy lub dostawca podlegający zakwalifikowaniu jako producent (częściowy), który sprzedaje swój produkt częściowy na rzecz innego producenta częściowego lub końcowego, co do zasady wprowadza ten produkt do obrotu, tak że termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy zaczyna biec względem niego od tego właśnie momentu [45]. Gdy do łańcucha produkcyjnego należy większa liczba producentów lub dostawców podlegających zakwalifikowaniu jako producenci, początek biegu terminu przedawnienia należy zatem określić osobno dla każdego producenta. Gdyby wszczęcie postępowania sądowego przeciwko producentowi lub dostawcy podlegającemu zakwalifikowaniu jako producent przerywało bieg terminu przedawnienia względem wszystkich pozostałych producentów i dostawców podlegających zakwalifikowaniu jako producenci, należących do tego łańcucha produkcyjnego i to niezależnie od tego, czy zostali oni kiedykolwiek włączeni do postępowania lub czy powzięli nawet wiedzę o tym postępowaniu, to byłoby to trudne do pogodzenia z zastosowaną w wyroku w sprawie O'Byrne konstrukcją skonkretyzowanej oceny *ad casum*.

107. Ponadto należy przypomnieć, że dziesięcioletni termin przedawnienia przewidziany w art. 11 dyrektywy 85/374 ma w istocie na celu zagwarantowanie producentom stałej końcowej daty ponoszenia przez nich odpowiedzialności niezależnej od winy [46]. U podstawy tego czasowego ograniczenia odpowiedzialności leżą również względy związane z techniką dowodową, ponieważ przewidziane w art. 7 lit. e) (ryzyko rozwoju technicznego) i lit. f) (wolny od wad produkt częściowy) podstawy egzoneracyjne dla producenta końcowego, względnie producenta częściowego, wymagają przedstawienia dowodu, który dotyczy stanu produktu w chwili wprowadzenia go do obrotu. Jako że producenci ponoszą nie tylko ciężar dowodu, ale również ryzyko dowodowe, podczas gdy tenże dowód uwalniający ich od odpowiedzialności jest wraz z upływem czasu coraz trudniejszy do przeprowadzenia, z dokonanym przez dyrektywę 85/374 zrównoważeniem interesów nie byłoby zgodne, gdyby dziesięcioletni termin przedawnienia dla wszystkich producentów uczestniczących w łańcuchu produkcyjnym mógłby zostać przerwany przez wytoczenie powództwa przeciwko innemu producentowi lub dostawcy podlegającemu zakwalifikowaniu jako producent i w konsekwencji bez ich wiedzy, tym bardziej, że takie postępowania mogą być szczególnie przewlekłe.

108. Moim zdaniem wytoczenie w terminie powództwa przeciwko dostawcy nie może przerwać biegu terminu przedawnienia względem producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy w konsekwencji również wtedy gdy, zdaniem sądów, krajowych, dostawcę należałoby zakwalifikować jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy.

45 — Zobacz. w tej kwestii F. Graf von Westphalen, op. cit. (przywołany w przypisie 13), § 79 pkt 18; H.J. Kullmann, op. cit. (przywołany w przypisie 19), s. 151; D. Wuyts, op. cit. (przywołany w przypisie 17), pkt 41; L. Dommering-van Rongen, op. cit. (przywołany w przypisie 13), s. 173 i 174; M. van Empel, H.A. Ritsema, op. cit. (przywołany w przypisie 17), s. 83.

46 — Zobacz w tej kwestii pkt 47 i nast. niniejszej opinii.

109. Gdyby natomiast sądy krajowe w postępowaniu krajowym miały dojść do wniosku, że dostawcę, takiego jak APMSD, na skutek włączenia w przeprowadzany przez APSA proces produkcji, należy zakwalifikować — wspólnie z APSA — jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy 85/374, wytoczenie w terminie powództwa przeciwko APMSD jak najbardziej przerywałoby bieg terminu przedawnienia względem APSA.

110. Decydująca w ramach tej hipotezy jest okoliczność, że dostawcę, który jest w dostatecznie silnym stopniu włączony w przeprowadzany przez producenta proces produkcji, należy kwalifikować, razem z tym producentem, jako producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy. Jako że w świetle wykładni funkcjonalnej pojęcia producenta te dwa podmioty należy uważać za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa, termin przedawnienia musi biec w odniesieniu do tych dwóch przedmiotów w ten sam sposób.

111. W tym kontekście w wyroku w sprawie O'Byrne, po pieczołowitym wyważeniu interesów konsumentów i procentów, Trybunał zsynchronizował początek biegu dziesięcioletniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 dla producenta *sensu stricto i* dostawcy włączonego w przeprowadzany przez niego proces produkcji, uznając za punkt odniesienia moment, w którym dostawca wprowadza produkt do obrotu. W kontekście zrównoważenia interesów, również upłynięcie tego terminu przedawnienia musi być ukształtowane w jednolity sposób.

112. Jako że bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy przerywa jedynie wszczęcie postępowania sądowego, jednolite ukształtowanie terminu przedawnienia dla uznawanych za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa producenta i dostawcy wymaga, aby wszczęcie postępowania sądowego przeciwko dostawcy przerywało bieg dziesięcioletniego terminu przedawnienia nie tylko względem dostawcy, lecz również względem producenta, w którego proces produkcji dany dostawca jest włączony.

113. Uwzględniając powyższe dochodzę zatem do wniosku, że — wymagające oceny sądów krajowych — uznanie dostawcy produktu za jego producenta prowadzi do tego, że dostawca ten odpowiada, zgodnie z art. 1 dyrektywy, za szkodę wyrządzoną przez wadę w produkcie, niezależnie od tego, czy podlega on zakwalifikowaniu jako producent w rozumieniu art. 3 ust. 1, czy jako producent w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy. Uznanie dostawcy za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy ma poza tym skutek w tej postaci, że dziesięcioletni termin przedawnienia dla producenta, w którego proces produkcji jest włączony dostawca, zaczyna biec dopiero od momentu, w którym dostawca wprowadził produkt do obrotu. Jednocześnie postępowanie sądowe wszczęte przeciwko temu dostawcy przerywa

w ramach tej hipotezy bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy również względem producenta, w którego proces produkcji dany dostawca jest włączony.

4. Podsumowanie

114. W świetle moich powyższych rozważań dochodzę do wniosku, że ważne w świetle krajowego prawa procesowego wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego, za pomocą którego producent zostaje włączony jako pozwany do postępowania, w którym dochodzone są prawa przyznane przez dyrektywę 85/374, stanowi zgodną z tą dyrektywą formę wytoczenia powództwa przeciwko temu producentowi, pod warunkiem że w chwili złożenia wniosku o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego producent ten nie był jeszcze uwolniony od odpowiedzialności na skutek upływu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy.

115. Jeżeli sądy krajowe w postępowaniu krajowym miałyby ponadto dojść do wniosku, że APMSD należy uznać za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa lub w rozumieniu art. 3 ust. 3 dyrektywy, również APMSD odpowiadałaby, zgodnie z art. 1 dyrektywy 85/374, za szkodę wyrządzoną przez wadę w produkcie. Uznanie APMSD za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy miałoby jednocześnie skutek w tej postaci, że wytoczenie powództwa przeciwko APMSD przerwałoby bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy również względem APSA, w której proces produkcji była włączona APMSD.

VII — Wnioski

116. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, by odpowiedział na pytanie prejudycjalne House of Lords w następujący sposób:

Uregulowanie krajowe, pozwalające na zastąpienie — w postępowaniu mającym na celu dochodzenie praw przyznanych na podstawie dyrektywy Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe — pozwanego dostawcy przez producenta, w drodze wstąpienia

jednego podmiotu w miejsce drugiego, jest zgodne z dyrektywą, pod warunkiem że w chwili złożenia wniosku o wstąpienie jednego podmiotu w miejsce drugiego producent ten nie był jeszcze uwolniony od odpowiedzialności na skutek upływu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374.

Jeżeli dostawcę należy uznać za producenta w rozumieniu art. 3 dyrektywy 85/374, odpowiada on, zgodnie z art. 1 tej dyrektywy, za szkodę wyrządzoną przez wadę w produkcie. Uznanie dostawcy za producenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 pierwsza alternatywa dyrektywy ma jednocześnie skutek w tej postaci, że wszczęcie postępowania sądowego przeciwko temu dostawcy przerywa bieg terminu przedawnienia przewidzianego w art. 11 dyrektywy 85/374 również względem producenta, w którego proces produkcji dostawca był włączony.